

OPONENTNÍ POSUDEK DOKTORSKÉ DISERTACE

Mgr. Anna Rubešová

Sociální aspekty vzhledu tváře

Školitel: Mgr. Jan Havlíček, PhD.

Práce je obhajovaná na FHS UK, Katedra obecné antropologie, Praha;
akademický rok obhajoby 2009-10

a) Celková charakteristika disertace a aktuálnost zvoleného tématu

Doktorská disertace má 195 stran včetně seznamu literatury – v referativní první části disertace je uvedeno 121 referenčních odkazů, z toho většina v anglickém jazyce (jen 4 české). V jednotlivých studiích uvádějících kritické přístupy k dosavadním poznatkům o tématu a jejich syntézu jsou uvedeny i další prameny. Přehled uvedených pramenů zahrnuje relevantní autory, kteří se zabývají klíčovými pojmy disertace. Je módní necitovat práce starší než 5 – 10 let, ale myslím, že vynechat Ch. Darwina a např. Ph. Lersche je na škodu vysoké kvality této disertace.

Autorka se zabývá aktuálním tématem stále živým nejen v psychologii, které se týká psychologického a sociálního významu vzhledu tváře a které je zkoumáno a pojednáváno již od starověku v tzv. výrazové psychologii, ale také v alternativních přístupech k poznání osobnosti (jako je např. fyziognomika) a v antropologii i v sociální psychologii a psychologii osobnosti. Nesporně je toto téma i předmětem zájmu biologie a fyziologie – zejména vezmeme-li v úvahu Darwinovu práci „Výrazové projevy u zvířat a člověka“. Práce je tedy interdisciplinární, ale je odvážným pokusem o integraci poznatků uvedených disciplin, a mohu už dopředu říci – pokusem úspěšným.

b) Splnění stanoveného cíle

Konzistentní přístup k problému, zahrnuje na 35 stranách současný pohled na teorii exprese (včetně kritických informací o tvrzeních tzv. naivní psychologie), na sociálně psychologické a na neuropsychologické poznatky.

Tato jakási kognitivní mapa dosavadních poznání se vyznačuje jasným rozlišením reprodukce poznatků, jejich rekonstrukce i interpretací v souvislosti s tématem práce. Tím doktorandka jasně popsala dosavadní stav poznání a tedy místo, z něhož vychází, ale chybí mi kapitola, která by vymezila, kam chce dospět, co chce objevit, ať už v podobě výčtu problémů nebo i hypotéz. To však nijak neohrožuje splnění cíle, chápeme-li název práce za vymezení výzkumného cíle.

c) *Postup řešení problému a zvolené metody zpracování*

Práce je založená nejen na metodologii teoreticko-kritické a systematologické analýzy dosavadních poznatků a názorů, což autorka skromně označuje jako *analýzu literatury* (na 35 stranách), ale především na prezentaci 6 studií (všech ve spoluautorství a 4 v anglickém jazyce). Dvě z těchto studií jsou přehledové, ale rovněž zpracované metodou kritického zhodnocení a interpretace dosavadních poznatků v referované oblasti. Ve výzkumných studiích pak jsou adekvátně popsány použité metody a výzkumné projekty.

Jde o téma, jehož závažnost je čas od času reflektována i mediálně a v každém případě je základní součástí kompetencí pracovníků s lidmi ve všech oblastech – od psychologie, pedagogiky, psychiatrie a medicíny přes manažery a politiky až po kriminalistiku. Poznatky autorka uvádí v širokém kontextu a naznačuje i jejich praktickou využitelnost.

d) *Výsledky disertace a posouzení novosti poznatků a její význam pro společenskou praxi a další rozvoj sledované vědní oblasti*

Disertace soustředila a kriticky uspořádala základní i nové poznatky a teorie týkající se vnímání (sociální a interpersonální percepce) vzhledu tváře a významu těchto kognitivních procesů pro interakci i – dalo by se říci – kvalitu života. Na výzkumných studiích je cenné, že výsledky přinášejí nové informace o souvislosti osobnostních charakteristik respondentů se sociální percepcí.

Z hlediska přínosu pro vědu obsahuje disertace mnoho výzev a podnětů pro další empirické explorační i kritické výzkumy, které by ukázaly např. roli předsudků vůči etnickým odlišnostem, závislost na profesi, na soukromé teorii osobnosti posuzovatele atd.

Aplikace výsledků autorčiných analýz do vzdělání sociálních pracovníků, učitelů, kriminalistů a dalších kategorií pracovníků s lidmi může být rovněž velice přínosná, jestliže se podaří publikovat i populární stati např. do čas. Moderní řízení, Výchovné poradenství apod.

I když nejde o práci čistě výzkumnou, zejména stavby 6 studií prokazuje, že autorka ovládá metodologii práce ve vědách o člověku.

Oceňuji erudici autorky i v přírodovědném diskurzu a zároveň její smysl pro uvažování zakotvené v humanitním diskurzu.

e) *Připomínky a dotazy*

- Pro další pokračování na tomto badatelském poli by bylo vhodné více se orientovat i v tzv. „naivní“ či „lidoznalecké“ či „folkové“ psychologii, aby bylo možno vědecky korigovat často

opovázlivá doporučení o souvislostech výrazu tváře a povahou, na nichž často staví mnozí pracovníci s lidmi.

- V diskusi by měla doktorandka zdůvodnit, zda v maskulinních rysech tváře je primární dominance jako psychický rys, či zda nejde o souběh determinace obého neurofyziologickými a hormonálními faktory.

f) Resumé a doporučení práce k obhajobě

Považuji disertační práci PhDr. Anny Rubešové za kvalitní vědecký čin, jímž doktorandka potvrdila, že umí komplexně řešit odborný problém z hlediska vědeckého i se zřetelem k praktické aplikaci, a adekvátně o něm referovat.

Z meritorního hlediska jsem přesvědčen, že doktorandka shromáždila závažné poznatky pro obohacení vědecké poznatkové základy i praktické aplikovatelnosti. Doufám, že na její disertaci budou na pracovištích, které se danou problematikou zabývají, navazovat další doktorandi.

Jsem přesvědčen, že by publikování disertace (po doplnění o některé další autory a aplikace) bylo cenným příspěvkem pro teorii i praxi interpersonální percepce e teorie i praxe psychologie expresivity..

Doporučuji práci PhDr. Anny Rubešové k obhajobě v souladu s příslušnými § Zákona č. o vysokých školách. Doktorandka prokázala tvůrčí schopnosti v řešení výzkumného problému a splnila požadavky kladené na disertační práce ve zvoleném oboru.

V Brně, dne 20. 9. 2009

Prof. PhDr. Vladimír Smékal, CSc., v.r.